

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гура А.О. Зовнішня трудова міграція в Україні: сучасні тенденції та наслідки / А.О. Гура // Збірник наукових праць ХНПУ «Економіка». – 2014. – Вип. 4. – С. 185–192.
2. Дембіцька О.О. Сучасний стан та негативні наслідки міжнародної трудової міграції населення / О.О. Дембіцька, А.О. Дембіцька, Л.П. Сисюк / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/74167.doc.html.
3. Жовнір С.М. Українська трудова міграція: реалії, перспективи, вектори модернізації державної політики в управлінні нею / С.М. Жовнір // Український соціум. – 2014. – №4 (51). – С. 144–159.
4. Зовнішні трудові міграції з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/268-ref22041102>.
5. Капітан В.С. Трудова міграція як аспект проблеми зайнятості України / В.С. Капітан // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 474–481.
6. Кукурудза І.І. Україна у світових процесах трудової міграції : [монографія] / І.І. Кукурудза, Т.І. Ромащенко. – Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2012. – 252 с.
7. Лук'янова Л.М. Проблеми і перспективи розвитку зовнішньої трудової міграції в Україні / Л.М. Лук'янова / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/issue_articles/10_1.pdf.
8. Мойсей В.І. Зовнішні економічні ефекти міжнародної міграції робочої сили : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / В.І. Мойсей. – Львів, 2015. – 235 с.
9. Нелегальна міграція та політика держави щодо її протидії : Фондова лекція з дисципліни «Міграційне право» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ad/lectures/protudiya-nel_migr.docx.
10. Патіичук В.О. Українські заробітчани у сучасних міграційних європейських процесах / В.О. Патіичук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4904/1/Patiichuk.pdf>
11. Постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення», прийнята 05 листопада 2013 року № 680-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/680-18>.
12. Сергєєва С.М. Нормативно-правове регулювання трудових відносин, ускладнених іноземним елементом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С.М. Сергєєва ; Одеська Національна юридична академія. – О., 2004. – 19 с.
13. Сирочук Н.А. Міжнародна трудова міграція українців до країн Європейського Союзу: фактори впливу / Н.А. Сирочук // Вісник Київського політехнічного інституту. – 2014. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : economu.kpi.ua/files/files/12_kpi_2014.doc.
14. Філіпова Н.В. Соціальний захист трудових мігрантів у країнах ЄС та в Україні / Н.В. Філіпова // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – №1(43). – С. 378–385.

УДК 347.1+340.11

**МЕХАНІЗМ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

**MECHANISM OF CIVIL REGULATION:
THEORETIC-METHODOLOGICAL ASPECT**

Мазур В.В.,
аспірант

Інституту законодавства Верховної Ради України

Стаття присвячена ключовим засадам розуміння механізму цивільно-правового регулювання. Розкрито зміст поняття «правове регулювання цивільних відносин», висвітлені питання співвідношення правового регулювання та правового впливу. Досліджуються інструментальний, діяльнісний, системний та комплексний методологічні підходи, з точки зору яких можливе осмислення даної проблематики, а також результати їх застосування у цивілістиці.

Ключові слова: механізм цивільно-правового регулювання, механізм правового регулювання, правове регулювання цивільних відносин, правовий вплив.

Статья посвящена ключевым принципам понимания механизма гражданско-правового регулирования. Раскрыто содержание понятия «правовое регулирование гражданских отношений», освещены вопросы соотношения правового регулирования и правового воздействия. Исследуются инструментальный, деятельностный, системный и комплексный методологические подходы, с точки зрения которых возможно осмысление данной проблематики, а также результаты их применения в цивилистике.

Ключевые слова: механизм гражданско-правового регулирования, механизм правового регулирования, правовое регулирование гражданских отношений, правовое воздействие.

The article is dedicated to key principles of understanding the mechanism of civil regulation. The meaning of the concept of «legal regulation of civil relations» has been clarified; the problem of relation between legal regulation and legal effect has been studied. Instrumental, activity, systemic and comprehensive methodological approaches have been studied, in terms of which it is possible to understand these problems and the results of their application in civil law.

Key words: mechanism of civil regulation, mechanism of legal regulation, legal regulation of civil relations, legal impact.

Постановка проблеми. Нині цивільні відносини за своєю кількістю складають більше половини усіх відносин, що виникають у суспільстві, а періодичність їх виникнення є надзвичайно динамічною. Тому важливим є забезпечення їх належного правового регулювання. Досягнути цього можливо лише за наявності ефективного, достатньо збалансованого та такого, що відповідає потребам сучасного цивільного обороту, механізму цивільно-правового регулювання. Останній фактично походить від більш загального для права механізму правового регулювання, хоча має притаманні виключно йому особливості. Тому при дослідженні механізму цивільно-правового регулювання необхідно не лише використовувати досягнення науки цивільного права, але й враховувати відповідні результати, вироблені в рамках загальної теорії права.

Стан дослідження. Проблематика як механізму правового регулювання в цілому, так і механізму цивільно-правового регулювання зокрема, не є новою в юридичній науці. Так, можна виділити вітчизняних і зарубіжних науковців, які приділяли певну увагу даній темі та окремим її аспектам: А.О. Абрамова, М.Г. Александров, С.С. Алексєєв, В.М. Горшенєв, С.Я. Зінченко, О.С. Іоффе, О.Я. Кархут, А.В. Коструба, Ю.В. Кривицький, Н.С. Кузнецова, С.М. Кушнір, О.В. Малько, М.І. Матузов, М.М. Новікова, О.О. Отрадна, С.О. Погрібний, Д.І. Рогов, О.М. Родіонова, В.В. Сидоренко, О.Ф. Скакун, Т.І. Тарахонич, В.Н. Шабалін, В.Л. Яроцький та інші. Однак, незважаючи на це, ряд питань фундаментального значення досі залишаються невирішеними та дискусійними. Це, безумовно, відображається й на цивілістичних дослідженнях. Так, нині не вироблено одностайності у розумінні поняття «правове регулювання», а відтак, й «правове регулювання цивільних відносин», самого поняття «механізм правового регулювання» («механізм цивільно-правового регулювання»), складових елементів останнього тощо. Разом з тим вирішення даних проблем має важливе теоретичне та практичне значення. Крім того, у вітчизняній доктрині цивільного права досліджувалися механізми правового регулювання лише окремих видів цивільних відносин (договірних, деліктних). Комплексне ж дослідження механізму цивільно-правового регулювання в цілому, що охоплював би всі види відносин, які складають предмет вітчизняного цивільного права, нині відсутнє.

Метою статті є дослідження та узагальнення положень правової доктрини та доктрини цивільного права, присвячених проблематиці механізму цивільно-правового регулювання, що носять ключовий для його розуміння характер, і вироблення на цій основі відповідних висновків. З урахуванням зазначеної мети були поставлені такі завдання наукового дослідження: встановити сутність категорії «правове регулювання цивільних відносин», визначити співвідношення правового регулювання та правового впливу, а також проаналізувати наявні у правовій доктрині в цілому та у доктрині ци-

вільного права зокрема методологічні підходи до розуміння сутності механізму цивільно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Необхідність приділення уваги при дослідженні проблематики механізму цивільно-правового регулювання також і питанням правового регулювання цивільних відносин зумовлена тісним зв'язком першого з останнім. Зазначений зв'язок виявляється через можливість реалізації процесу правового регулювання за допомогою спеціальних інструментів – правових (а в нашому випадку – цивільно-правових) засобів, що в сукупності й утворюють механізм цивільно-правового регулювання. При цьому категорії «механізм цивільно-правового регулювання» та «правове регулювання цивільних відносин», будучи тісно пов'язані між собою, займають відносно самостійне місце в правовій матерії. По суті, механізм цивільно-правового регулювання виконує функцію обслуговування, забезпечення реалізації власне процесу правового регулювання цивільних відносин, приводить його «до руху». Тому ефективність правового регулювання цивільних відносин повною мірою зумовлюється ефективністю механізму цивільно-правового регулювання та власне елементів, що його складають.

У правовій доктрині існує досить велика кількість підходів до розуміння сутності правового регулювання. Слід відзначити, що певну систематизацію таких підходів на загальнотеоретичному рівні здійснив Ю. В. Кривицький. Так, вчений виділив дві групи науковців, об'єднавши їх погляди в інструментальний (А.І. Бобилєв, С.В. Бобровник, О.М. Мельник, П.М. Рабінович та ін.) та діяльнісний (В.В. Пашутін, В.М. Сирих, Ф.Н. Фаткуллін, Е.Р. Чернова та ін.) підходи [1, с. 75]. З такою позицією в цілому слід погодитися, адже аналіз юридичної літератури дійсно свідчить: незважаючи на те, що кожний вчений по-різному текстуально формулює дефініції правового регулювання, в їх основі переважно лежить або інструментальне, або діяльнісне розуміння даної проблематики.

У цивілістичній науці дослідженню власне правового регулювання цивільних відносин, або ж цивільно-правового регулювання, приділяється менше уваги, ніж у рамках загальної теорії права, що пояснюється міжгалузевим фундаментальним характером категорії «правове регулювання». Тому більшість вчених-цивілістів у розумінні концептуальних питань у даній сфері ґрунтуються переважно на позиціях теоретиків права, зосереджуючи основну увагу на аналізі саме галузевої специфіки правового регулювання цивільних відносин та окремих їх видів.

На думку автора, піддавати детальному аналізу кожен з існуючих підходів до розуміння сутності правового регулювання в межах цієї статті, враховуючи її обмежені рамки, не зовсім доцільно. На наш погляд, під правовим регулюванням цивільних відносин слід розуміти різновид соціального регулювання, що виявляється в регулятивному впливі права на особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівно-

сті, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, носить переважно диспозитивний характер, реалізується державою через уповноважені нею органи, а також громадянським суспільством із санкції держави з конкретно визначеною метою за допомогою системи спеціальних юридичних засобів (норм права, юридичних фактів, правовідносин тощо) відповідно до існуючих умов розвитку суспільства і потреб цивільного обороту. При цьому необхідно підкреслити, що запропоноване визначення є результатом аналізу суттєвих ознак правового регулювання саме цивільних відносин та теоретичного узагальнення позицій вчених-правників щодо розуміння сутності правового регулювання як загально-теоретичної правової категорії.

Ключовим для розуміння сутності механізму цивільно-правового регулювання та його складових елементів є також таке фундаментальне правове питання, як співвідношення правового впливу та правового регулювання. На нашу думку, в цій частині слід повністю погодитися з тією групою вчених-правників, які відстоюють позицію щодо нетотожності правового регулювання та правового впливу [2, с. 154–155; 3, с. 250; 4, с. 622–624]. В якості аргументу доцільно навести наступні міркування. Правове регулювання, як таке, спрямоване на підтримання порядку та відповідності об'єкта регулювання встановленим стандартам, правилам, визначення меж його функціонування, створення умов для його розвитку. Звідси випливає, що регулювання реалізується через вплив на відповідний об'єкт, але цей вплив має досить специфічну природу і набуває регулюючого характеру. Враховуючи це, зазначений вплив можна назвати регулюючим або регулятивним впливом. Водночас термін «правовий вплив» за своєю суттю не обмежується лише регулятивним впливом і може носити зовсім інший характер, наприклад, інформаційний вплив права, виховний правовий вплив тощо. Звідси очевидно, що правове регулювання виступає окремим різновидом правового впливу, його формою, і співвідноситься з ним як частина і ціле. Тобто поняття «правовий вплив» ширше, ніж поняття «правове регулювання». Безумовно, цивільне право не лише регулює відповідні суспільні відносини, що складають його предмет, тобто реалізує регулятивний вплив, але й справляє на зазначені відносини інформаційний, виховний, соціальний вплив. Саме такий підхід до вирішення зазначеної проблеми, на нашу думку, видається більш прийнятним для подальшого аналізу механізму цивільно-правового регулювання.

Як вже зазначалося вище, правове регулювання цивільних відносин реалізується саме за допомогою його механізму. Категорія «механізм правового регулювання» була розроблена та введена в юридичну науку ще в радянський період. Так, вважається, що у витоків появи даного поняття стояв М.Г. Александров, який використовував термін «механізм впливу права на суспільні відносини» [5, с. 183–213]. Разом з тим безпосередньо термін «механізм правового регулювання» був обґрунтований та детально

досліджений С.С. Алексєєвим, який сформулював його визначення, охарактеризував елементи, з яких складається відповідний механізм, та з'ясував його значення для права в цілому [6]. В подальшому зазначені положення були розвинені вченими-правниками, доповнені новими поглядами щодо даної проблематики.

У цивілістиці, на відміну від загальної теорії права, проблема механізму цивільно-правового регулювання в її цілісному вигляді почала досліджуватися порівняно нещодавно. При цьому цивілісти в основному дотримуються тих положень вчення про механізм правового регулювання, які є базовими в осмисленні всієї проблематики та вироблені протягом тривалого часу на рівні загальнотеоретичних досліджень, що є підтвердженням фундаментальності даної категорії для права в цілому. Досліджується саме галузева специфіка механізму цивільно-правового регулювання, обумовлена особливостями цивільних відносин та їх окремих видів, як різновиду приватних відносин.

Різноманітність поглядів науковців на сутність механізму правового регулювання в цілому та власне механізму цивільно-правового регулювання зумовила формування окремих, відносно самостійних за своєю суттю, підходів до вирішення даної проблеми, які набули статусу методологічних.

На думку Е.Г. Юдіна, під методологічним підходом слід розуміти «принципову методологічну орієнтацію дослідження, точку зору, з якої розглядається об'єкт вивчення (спосіб визначення об'єкта), поняття або принцип, що керує загальною стратегією дослідження» [7, с. 160].

Саме в значенні фактору, що пронизує весь процес наукового дослідження певного явища, визначає хід цього процесу та, відповідно, потенційно можливий його результат й доцільно, на нашу думку, використовувати поняття методологічного підходу в ході аналізу проблематики механізму.

Нині в юридичній літературі поширеною є думка про необхідність виділення інструментального, діяльнісного, системного та комплексного підходів в частині оцінки суті як механізму правового регулювання, так і механізму цивільно-правового регулювання [8, с. 20–27; 9, с. 7].

Основні засади інструментального підходу були розроблені ще С.С. Алексєєвим, і на сьогоднішній день цей підхід вважається найбільш усталеним та доктринально розробленим більшістю вчених-правників та цивілістів.

Слід зазначити, що погляди С.С. Алексєєва в цій частині не мали застиглою статичного характеру і поступово трансформувались у ході наукових пошуків. Так, у своїй першій науковій праці, присвяченій проблематиці механізму правового регулювання, С.С. Алексєєв розглядав його як «взяту в єдності всю сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини» [6, с. 30]. Пізніше вчений уточнив дану дефініцію наступним чином: взята в єдності система правових засобів, за допомогою якої забезпечується результа-

тивний правовий вплив на суспільні відносини (виділено нами – В. М.) [10, с. 9]. Таким чином, слово «сукупність» було замінено словом «система», а також додано слово «результативний», що підкреслює спрямованість правового впливу на досягнення певної мети (результату). Відповідна зміна є цілком логічною з методологічної точки зору, адже сукупність як така – це простий набір, проста сума певних явищ, які не мають чіткої послідовності зміни одне одного, фактично не перебувають в якомусь тісному зв'язку між собою, але мають ряд загальних (спільних) ознак, які дають можливість їх об'єднати. Тобто для сукупності не притаманні системні властивості, у той час як система складається з комплексу пов'язаних між собою та розміщених у певній послідовності (ієрархії) елементів і являє собою єдине ціле.

У доктрині цивільного прав, прихильники інструментального вчення, спираючись на досягнення загальної теорії права, формулюють власні дефініції механізму цивільно-правового регулювання.

Так, О.О. Отрадна визначає механізм цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань як «сукупність цивільно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується відновлення порушених прав потерпілого, відшкодування або компенсація заподіяної йому позадоговірної шкоди» [11, с. 17]. Як бачимо, у даній дефініції яскраво простежуються елементи цивілістичного забарвлення. Це виявляється у застосуванні формулювання «цивільно-правові засоби», тобто мова йде лише про ті правові засоби, які притаманні власне цивільному праву як галузі і уособлюють приватноправові характеристики, а також у визначенні мети, на досягнення якої спрямований зазначений механізм, що притаманна цивільно-правовому регулюванню власне деліктних зобов'язань.

По-іншому підходить до визначення механізму правового регулювання договірних відносин у цивільному праві С.О. Погрібний. На його думку, останній являє собою «послідовний ланцюг зміни окремих правових явищ: норма права, що регулює цивільні відносини, юридичний факт – права і обов'язки, що існують у цивільних правовідносинах, які виникли на його підставі, реалізація цих прав та виконання обов'язків, а за необхідності – також і захист порушеного права чи інтересу» [12, с. 43]. На перший погляд, аналіз даної дефініції може сформулювати уявлення про те, що С.О. Погрібний не розглядає механізм цивільно-правового регулювання як «систему або сукупність цивільно-правових засобів», що є характерним для інструментального підходу. Насправді це не так, оскільки зазначене концептуальне розуміння механізму впливає з самого змісту визначення, запропонованого С.О. Погрібним. Так, науковець веде мову про «окремі правові явища», до яких відносить цивільно-правові норми, юридичні факти, суб'єктивні цивільні права та обов'язки, акти їх реалізації, а також засоби захисту порушених цивільних прав та інтересів. За своєю природою дані правові явища і є власне цивільно-правовими засобами, що в сукупності утворюють механізм цивільно-правового

регулювання. Вказівка ж на те, що механізм являє собою послідовний ланцюг зміни зазначених правових явищ, підкреслює, що ці явища організовані певним чином, взаємопов'язані та перебувають у взаємодії. Останнє дає змогу вести мову не про простий набір правових явищ, а про їх систему, а отже, й про систему цивільно-правових засобів.

Отже, інструментальний методологічний підхід базується на розумінні механізму цивільно-правового регулювання як «системи правових засобів». При цьому основне принципове значення набуває словосполучення «правові засоби», що своїм смисловим наповненням обумовлює концептуальний напрямок дослідження категорії «механізм цивільно-правового регулювання». Даний механізм завжди, незалежно від різних за своїм змістом формулювань, буде підводитися під розуміння його не як процесу, діяльності, а як правового явища, інструменту певного вищого порядку, що охоплює інструменти нижчого порядку для забезпечення процесу цивільно-правового регулювання і досягнення мети останнього. Звідси й назва даного методологічного підходу – інструментальний підхід.

Аналіз юридичної літератури цивілістичного спрямування засвідчив, що саме інструментальний підхід є провідним в осмисленні проблематики механізму цивільно-правового регулювання, інші ж методологічні підходи нині практично не реалізовані в цивілістиці. Однак така ситуація не означає, що вони взагалі не можуть бути застосовані. Тому коротко охарактеризуємо їх задля формування цілісної картини щодо даної проблематики.

Серед методологічних підходів до осмислення сутності механізму правового регулювання окремо виділяється діяльнісний підхід, заснований В.М. Горшеневим. На думку вченого, механізм правового регулювання можливо аналізувати з позицій його зовнішньої організації, коли основна увага зосереджується на дослідженні організаційних сторін (форм) правового регулювання, а також аналізується вся сукупність правових форм діяльності органів держави і громадських організацій, до яких вчений відносив правотворчу і правозастосовну діяльність (останню він поділяв на декілька видів) [13, с. 55–56]. Тобто основна мета діяльнісного підходу зводиться до аналізу механізму правового регулювання через призму діяльності уповноважених на те суб'єктів, яка спрямовується на забезпечення втілення приписів правових норм у реальне життя і досягнення мети правового регулювання – відповідного рівня упорядкованості певних суспільних відносин. Увага тут акцентується не на правових засобах з точки зору інструментального підходу, а на тому, що являє собою зазначена діяльність, яким чином вона відбувається, які суб'єкти беруть у ній участь, а також яким чином вона опосередковує процес правового регулювання і забезпечує досягнення його мети. Іншими словами, за діяльнісного підходу саме діяльність виступає засобом (інструментом) реалізації правового регулювання.

Нині діяльнісний підхід знаходиться в стані свого розвитку, хоча, порівняно з інструментальним підхо-

дом, активно не застосовується. Серед прихильників діяльнісного розуміння проблематики механізму правового регулювання доцільно назвати таких науковців: В.Н. Карташов, Е.Р. Чернова.

На момент проведення цього дослідження в доктрині цивільного права потенціал діяльнісного підходу до осмислення сутності механізму цивільно-правового регулювання практично не реалізовано. Його застосування в даній сфері обов'язково повинно супроводжуватися врахуванням сучасних тенденцій розвитку цивільного обороту. Зокрема, важливими є дослідження особливостей діяльності, спрямованої на саморегулювання цивільних відносин безпосередньо їх учасниками за допомогою, наприклад, цивільно-правового договору.

Своєрідним поглядом на проблематику механізму правового регулювання та механізму цивільно-правового регулювання є системний підхід до розуміння його природи. Даний підхід був обґрунтований В.О. Шабалінін і справив значний вплив на подальший розвиток інструментального вчення про механізм правового регулювання. В.О. Шабалін вважав, що під останнім слід розуміти «складну сукупність юридичних засобів як управляючу систему, за допомогою якої здійснюється цілеспрямований правовий вплив на суспільні відносини» [14, с. 137]. Системний підхід ґрунтується на розумінні механізму правового регулювання як цілісної та динамічної системи, елементи якої повністю підпорядковані її меті. Вони мають притаманні їм особливості, які перекладаються на систему (тобто механізм) в цілому, зумовлюючи її головні риси. Основна увага в даному випадку акцентується на аналізі елементів механізму правового регулювання (під якими також розуміються правові засоби) не відірвано від системи, не поза нею, а у функціональній єдності, у взаємодії. Всі елементи механізму правового регулювання мають безліч взаємозв'язків, без яких такі елементи втрачають своє значення і відповідно сам механізм припиняє своє існування. При цьому, на відміну від інструментального підходу, представники системного погляду не вказують на критерій виділення зазначених елементів механізму правового регулювання. Це обумовлює включення до структури механізму різних за своєю природою правових явищ, що мають не лише спеціально-юридичні, але й певні психологічні, соціальні характеристики (наприклад, правосвідомість, правова культура). Тобто виділяються такі складові елементи механізму, які не несуть у собі регулятивного потенціалу, а є лише передумовою або створюють середовище для реалізації процесу правового регулювання.

Порівняно новим фактом застосування системного методологічного підходу у загальнотеоретичних дослідженнях механізму правового регулювання є праця С.П. Нарикової «Системний підхід до дослідження механізму правового регулювання».

На сьогоднішній день у межах доктрини цивільного права системний підхід не отримав свого активного застосування. Однак його вплив на подальший розвиток інструментального вчення, безумовно, ви-

добравився й на застосуванні основних положень даного вчення у цивілістичних дослідженнях. Це виявилось у дослідженні механізму цивільно-правового регулювання не лише у статичній, але й у динамічній, у функціональній єдності його елементів, а також у розгляді його як системи, а не простої сукупності правових засобів.

Потенційна можливість інтеграції основних положень, перерахованих вище методологічних підходів та прагнення виробити універсальне бачення картини призвели до формування комплексного або інтегративного підходу до проблематики механізму. Напевно, через свій порівняно нещодавній характер виникнення комплексний підхід поки що не знайшов прикладів своєї реалізації в частині дослідження механізму цивільно-правового регулювання. На рівні ж загальнотеоретичних досліджень механізму правового регулювання прихильниками комплексного або інтегративного підходу є такі вчені-правники: Ю.І. Гревцов, М.І. Матузов, В.М. Сиріх (інструментально-діяльнісний), Д.В. Єрмашов (діялісно-системний), Ф.Ш. Ямбушев (інструментально-соціальний).

Для цілей подальшого дослідження механізму цивільно-правового регулювання необхідно обрати та дотримуватися лише одного із перерахованих вище методологічних підходів. На нашу думку, доцільним є застосування інструментального вчення під час опанування проблематики механізму цивільно-правового регулювання як загалом, так і окремих видів цивільних відносин, у тому числі і сервітутних відносин. Аргументом на користь обрання даного методологічного підходу є те, що він дає можливість охарактеризувати механізм цивільно-правового регулювання як в цілому, так і проаналізувати окремі його складові елементи, їх взаємозв'язки та взаємозалежності. Це в свою чергу полегшує виявлення різних недоліків, дефектів у механізмі цивільно-правового регулювання, а відтак, і з'ясування причини їх появи та негативних наслідки їх існування. Адже взаємозв'язок усіх елементів механізму цивільно-правового регулювання зумовлює те, що проблема в межах одного елементу згаданого механізму тягне за собою іншу проблему тощо. Вироблення можливих шляхів усунення даних дефектів (проблем) як теоретичного, так і практичного характеру, сприятиме покращенню чинного цивільного законодавства та юридичної практики, а відтак, й підвищенню рівня правового регулювання цивільних (зокрема, сервітутних) відносин в Україні.

Висновки. Таким чином, в межах статті було коротко проаналізовано ключові питання для розуміння проблематики механізму цивільно-правового регулювання: визначено поняття «правове регулювання цивільних відносин», встановлено співвідношення правового регулювання і правового впливу як частини та цілого. Слід зазначити, що обрання та дотримання відповідної позиції з приводу даних проблем впливає на характер всієї стратегії подальшого наукового пізнання юридичної конструкції «механізм цивільно-правового регулювання» і створює підґрунтя для

неможливості її ототожнення з іншими правовими явищами (наприклад, механізмом правового впливу тощо). Встановлено, що механізм цивільно-правового регулювання будь-яких цивільних відносин, включаючи й сервісутні відносини, може досліджуватися на

засадах інструментального, діяльнісного, системного та комплексного (інтегративного) методологічних підходів. Разом з тим у науці цивільного права широко використовується виключно інструментальний підхід, інші ж поки не реалізовані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кривицький Ю.В. Механізм правового регулювання в сучасній теорії права / Ю.В. Кривицький // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 74–79.
2. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції) : [навч. посіб.] / за заг. ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 400 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : [підручник] / О.Ф. Скакун. – 2-ге видання. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 520 с.
4. Теория государства и права : [курс лекцій] / под. общ. ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. – М. : Юристъ, 1997. – 627 с.
5. Александров Н.Г. Право и законность в период развернутого строительства коммунизма / Н. Г. Александров. – М. : Юридическая лит-ра, 1961. – 271 с.
6. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С.С. Алексеев. – М. : Юридическая лит-ра, 1966. – 187 с.
7. Юдин Э.Г. Методология науки. Системность. Деятельность / Э.Г. Юдин. – М. : Эдиториал УРСС, 1997. – 444 с.
8. Кривицький Ю.В. Спеціалізовані норми права в механізмі правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Ю.В. Кривицький. – К., 2010. – 260 с.
9. Кархут О.Я. Механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері освіти: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / О.Я. Кархут. – К., 2014. – 21 с.
10. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2 т. / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1982– – Т. 2. – 1982 – 360 с.
11. Отраднова О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань : [монографія] / О.О. Отраднова. – К. : Юрінком Інтер, 2014. – 328 с.
12. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : [монографія] / С.О. Погрібний. – К. : Правова єдність, 2009. – 304 с.
13. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / В.М. Горшенев. – М. : Юридическая лит-ра, 1972. – 256 с.
14. Шабалин В.А. Методологические вопросы правоведения (в связи с теорией и практикой социалистического управления) / В.А. Шабалин. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1972. – 226 с.